

دکتر عباسعلی مظفری

از دیدگاه نظریه پردازان فرهنگی و علوم اجتماعی، تأخر فرهنگی، عقب ماندگی فرهنگی، واپس ماندگی فرهنگی یا دیرکرد فرهنگی در اصطلاح نوعی نبود تعادل فرهنگی محسوب می شود که به معنای تمایز اجزای یک فرهنگ از نظر آهنگ حرکت است. در واقع بعضی از عناصر فرهنگ، نظیر زیرساخت یا فنون و ابزارهای مادی، زودتر از اندیشه ها و عقاید یا سازمان های اجتماعی دگرگون می شوند. به عبارت دیگر، ابزار و فناوری در اختیار افراد جامعه قرار می گیرد، اما فرهنگ استفاده صحیح از آن هنوز شکل نگرفته است. این ناهماهنگی در تغییر عناصر یک ترکیب فرهنگی، پس افتادگی فرهنگی نیز نام دارد.

هوش مصنوعی از واژه های جدیدی است که به شکل بسیار جلدی و پررنگ وارد زندگی ما شده و به سرعت تمامی ابعاد زندگی را در بر گرفته است. هوش مصنوعی یک فناوری تحول آفرین و آینده ساز است که اگر با طراحی دقیق به هر فرایندی وارد شود، سطح اعتبار و کارایی آن را تا چند مرحله افزایش می دهد. ارتقای سرعت محاسبات و تجزیه و تحلیل اطلاعات، برخورداری از قابلیت پیش بینی، افزایش دقت در فرایندهای اداری و تجاری، صنعت، پزشکی، اشتغال و آموزش از ویژگی های هوش مصنوعی هستند و این موضوع در اداره آینده دنیا نقش حیاتی دارد. پاسخ به هر نوع سؤال در هر زمینه ای، انجام انواع فعالیت های علمی و آموزشی، پژوهشی، هدایت تحصیلی و شغلی، بهره گیری از کتابخانه های مجازی، اتومبیل ها و تاکسی های بدون راننده (خودران)، دستگاه های حضور و غیاب و تشخیص هویت، دوربین های حفاظتی، سامانه های رأی گیری، بازی های تعاملی رایانه ای، بهداشت و سلامت، تغذیه و رژیم درمانی، ورزش، مراحل ساخت فیلم، تنها بخشی از کاربردهای هوش مصنوعی هستند.

بهره گیری صحیح از علم و فناوری، به ویژه هوش مصنوعی، از مصداق های بارز تحقق قدرتمند شدن و قوی شدن کشور است. دانشمندان و متخصصان کشور باید، هم «در برنامه ریزی، طراحی و تولید دانش

بهره گیری صحیح از علم و فناوری، به ویژه هوش مصنوعی، از مصداق های بارز تحقق قدرتمند شدن و قوی شدن کشور است

دوره‌های فرهنگ

فنی، و هم در ساخت و تولید محصول و کالا»، پیشرو باشند، وگرنه صرفاً بهره‌بردار و مصرف‌کننده‌بودن، درازمدت آثار نامطلوبی برای کشور خواهد داشت و در صورت جاماندن از قافله علم و فناوری، به ضعف و عقب‌ماندگی سوق‌دادن کشور خواهد بود. اینجاست که کلام حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام معنی می‌شود که فرمودند: «الْعِلْمُ سُلْطَانٌ مَنْ وَجَدَهُ صَالًا بِهِ وَمَنْ لَمْ يَجِدْهُ صَبِيلًا عَلَيْهِ» (شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۳۱۹): علم و دانش سلطان و قدرت است. هر کسی که آن را داشته باشد، دست قدرتمند و برتری را خواهد داشت و هرکس آن را نداشته باشد دست قدرتمندی بر سر او خواهد آمد؛ یعنی فرو دست خواهد شد.

حال سؤال این است: چه کار کنیم که در استفاده از هوش مصنوعی از جمله چت‌جی‌پی‌تی، جمنا‌ی و غیره دچار تأخر فرهنگی نشویم؟ در پاسخی بسیار مختصر باید اذعان کرد، این فناوری در آموزش چندین کار برد دارد. خوب سؤال کردن، خوب بحث کردن، پرهیز از غرق‌شدگی در کارهای تفریحی و سرگرمی، توجه به اعتبار پاسخ‌های ارائه‌شده، رونویسی نکردن بدون تفکر متن‌ها و تأمل در محتوا، و زودقانع نشدن از جمله اقداماتی هستند که ما را در استفاده بهینه از هوش مصنوعی یاری می‌کنند.

همان‌گونه که در آغاز بحث در رابطه با تأخر فرهنگی اشاره شد، در اینجا سه نوع تأخیر فرهنگی وجود دارد. یکی عقب‌ماندگی از فرهنگ کاربرد هوش مصنوعی در آموزش که در واقع بخشی از گسست بین ابزار و اندیشه است، دیگری عقب‌ماندگی آموزش از حوزه‌های دیگر زندگی. به این معنا که آن‌ها از هوش مصنوعی استفاده می‌کنند، اما آموزش در استفاده از آن تأخیر دارد. سومین مورد گسستی است که بین فناوری و کاربرد آن در لایه‌های گوناگون افراد جامعه به وجود می‌آید و با نام شکاف دیجیتال (یا شکاف هوش مصنوعی) یاد می‌شود که ریشه در اقتصاد جامعه دارد.

به همین منظور و در راستای آموزش و ترویج استفاده مناسب از هوش مصنوعی، تلاش شد در همه شماره‌های مجلات رشد معلم مقاله‌ای با موضوع هوش مصنوعی درج شود تا دانشجویان و معلمان آشنایی بیشتری با روش‌های استفاده از آن پیدا کنند و بتوانند در راستای بهره‌گیری صحیح از آن در کلاس درس و آموزش دانش‌آموزان بیش از پیش مؤثر باشند. مجله رشد معلم بر اساس رسالتی که دارد سعی می‌کند با آموزش معلمان و دانشجویان این گسست و شکاف دیجیتال یاد در بُعد وسیع‌تر تأخر فرهنگی رابه حداقل برساند تا همگامی و هم‌زمانی ظهور فناوری‌های نوین با فرهنگ استفاده از آن در آموزش و پرورش

صورت گیرد. ❁

منابع

۱. ابن ابی‌الحدید. شرح نهج البلاغه. ج ۲۰.
۲. استن، اسکرابوت. هوش مصنوعی در کلاس درس. ترجمه حمیدرضا کفایش و سعید حسین رضوی (۱۴۰۳). عابد، تهران.
۳. پانندی، ویهبا. هوش مصنوعی برای دانش‌آموزان. ترجمه حمیدرضا کفایش (۱۴۰۳). عابد، تهران.
۴. روح‌الامینی، محمود (۱۳۸۲). زمینه فرهنگ‌شناسی. عطار، چاپ هفتم، تهران.
۵. ساروخانی، باقر (۱۳۸۰). درآمدی بر دایرةالمعارف علوم اجتماعی. کیهان، تهران.
۶. وثوقی، منصور و نیک‌خلق، علی اکبر (۱۳۹۵). مبانی جامعه‌شناسی. بهینه، تهران.